

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

02.04.2026 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року, протокол № 14 та уточненої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2025 року, протокол № 16

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ НАВС від 19 березня 2026 року

Присутні:

проректор: доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.;

науково-дослідна лабораторія з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ НАВС: т.в.о. завідувача лабораторії, кандидат юридичних наук Єфіменко І.М. (голова засідання); головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Кулик О.Г.; головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Криволапчук В.О.; старший науковий співробітник Нечеснюк М.В.; здобувач Губенко І.В.;

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В. (науковий керівник); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. (рецензент); професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Миронська А.В.; доцент кафедри кандидат юридичних наук, доцент Патик Л.Л.; доцент кафедри доктор філософії Лісіцький А.В.; викладач кафедри, кандидат юридичних наук Нечваль А.О.;

кафедра криміналістики ННПП: доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Лісогор В.Г.;

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М. (рецензент); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Воробей О.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Приходько Ю.П.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Свобода Є.Ю.;

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності ННПД: провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.;

Були присутні 6 докторів наук та 12 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ Національної академії внутрішніх справ Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Аспірант Губенко І.В. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді ним було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, здобувачем доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Унаслідок повномасштабного воєнного вторгнення на територію України російської армії екологічна ситуація в державі значно погіршилася. Зокрема, через постійні ракетно-бомбові й артилерійські обстріли знищуються біогеоценози, токсичні речовини потрапляють в атмосферне повітря, ґрунт і воду. З початком російсько-української війни наша держава втратила понад 3 тис. га лісу, ще 35 тис. га пошкоджено. Нинішня складна екологічна ситуація зумовлена насамперед збільшенням кількості злочинів проти довкілля та їх тривалим інкубаційним періодом. Пріоритетним напрямом у сфері охорони довкілля є вдосконалення діяльності правоохоронних органів і забезпечення практичних працівників криміналістичними засобами, прийомами й методами, спеціально призначеними для виконання завдань з виявлення, розслідування екологічних злочинів і запобігання їм. Кримінальну відповідальність за

вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля передбачено в розділі VIII КК України, одним з яких є знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Аналіз статистичних даних про результати досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 245 КК України за період 2019–2025 років засвідчує середній показник – близько 30 % вручення особам повідомлень про підозру. Інші кримінальні провадження закривають на досудовому розслідуванні, переважно на підставі ч. 1 ст. 284 КПК України. Опитані слідчі зазначили про наявність складнощів під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, серед яких: проблеми організаційного характеру (відсутність належної взаємодії між слідчими й інспекторами екоінспекцій, спеціалістами, експертами) – (50,0 %), щодо призначення та проведення судових експертиз (42,7 %), отримання інформаційно-довідкових даних (32,4 %), а також брак окремої криміналістичної методики (25,0 %). Ці чинники зумовлюють необхідність й окреслюють конкретні напрями вдосконалення слідчої діяльності з розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Відповідно, розроблення теоретико-методологічних засад використання спеціальних знань під час розслідування злочину, передбаченого ст. 245 КК України, доцільно поширити на інші кримінальні правопорушення, внаслідок яких спричиняється шкода довкіллю, включно із бойовими діями на території нашої держави.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому розроблено наукові засади й удосконалено криміналістичні рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. У дослідженні сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема:

вперше:

здійснено комплексний підхід до визначення видів спеціальних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, з огляду на поєднання здобутої освіти й отриманої експертної спеціальності фахівцями: екологічні, пожежно-технічні, вибухотехнічні, біологічні, криміналістичні (слідознавчі), ґрунтознавчі, економічні;

запропоновано перелік спеціалістів, яких необхідно залучати до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, встановлено підстави й особливості їх виклику (залучення) до розслідування, зміст діяльності в процесуальній дії та документи, які вони складають за результатами участі в слідчому заході;

згруповано питання, вирішувані пожежно-технічною та інженерно-екологічною експертизами під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу залежно від: ідентифікаційного, класифікаційного або діагностичного завдань; встановлення причинового зв'язку між діями, особами та шкодою, завданою об'єктам рослинного світу; встановленням,

оцінюванням і розрахунком розміру матеріальних збитків, спричинених довкілля;

окреслено переваги й можливості призначення та проведення в кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, комплексних судових експертиз: еколого-біологічної, еколого-економічної, пожежно-технічної і вибухотехнічної, вибухотехнічної та матеріалознавчої, пожежно-технічної та екологічної, трасолого-грунтознавчої, біолого-грунтознавчої експертиз, що надає можливість оптимально поєднати спеціальні знання судових експертів різних спеціальностей для реалізації завдань дослідження, забезпечити дотримання розумних строків кримінального провадження, економію задіяних процесуальних ресурсів.

Після закінчення доповіді аспіранта присутніми були поставлені наступні питання:

Антошук А.О.: Які спеціальні криміналістичні знання в галузі криміналістичного слідознавства та трасології у межах розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу?

Відповідь: Дякую за запитання. Під час проведення слідчих (розшукових) дій у межах розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу слідчий має справу з різноманітними матеріальними об'єктами – предметами, слідами-відображеннями людини, транспортних засобів, процесами, які можуть мати відношення до протиправного діяння. З метою їх виявлення, фіксації, вилучення та подальшого дослідження слідчому необхідна допомога спеціалістів, які володіють спеціальними знаннями та практичними навичками в галузі криміналістичного слідознавства і трасології.

Їх виявлення, вилучення та подальше дослідження потребує спеціальних знань спеціалістів-трасологів й експертів, що проводять трасологічні експертизи з відповідних видів експертних спеціальностей. 41,2 % з числа опитаних слідчих відповіли, що під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 245 КК України, використовували спеціальні знання в галузі криміналістичного слідознавства і трасології.

Лісцький А.В.: Як Ви розглядаєте питання про залучення представників ДСНС у вказаній категорії проваджень?

Відповідь: Дякую за запитання. Унаслідок отримання заяви чи повідомлення про пожежу на певній ділянці місцевості, полі, присадибній ділянці, лісосмузі, лісі тощо черговий диспетчер територіального органу ДСНС: інформує відповідального по територіальному органу ДСНС про пожежу, а також чергову службу органу поліції, надавши всю наявну оперативну інформацію для направлення СОГ на місце події. Після цього відбувається негайне інформування посадових осіб дослідно-випробувальних лабораторій й Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту щодо необхідності залучення до складу СОГ спеціалістів із дослідження пожеж з метою встановлення причин виникнення загорання та про їх виїзд на місце події. Якщо відомо, що в пожежі загинуло дві й більше осіб, постраждало три й більше осіб; площа пожежі становить одну тисячу та більше метрів квадратних, інформують Експертну службу МВС для виїзду на місце пожежі судового

експерта-пожежотехніка. Крім цього, у разі отримання інформації про пожежу, пов'язану з використанням вибухових матеріалів або таких, що їх нагадують, негайно інформують вибухотехнічний підрозділ для направлення на місце події спеціалістів-вибухотехніків НПУ.

Свобода Є.Ю.: Яких спеціалістів найчастіше залучаю до огляду місця події та інших СРД під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу?

Відповідь: Дякую за запитання. На думку опитаних нами слідчих, спеціалістами, яких найчастіше залучають до огляду місця події та інших СРД під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, є: спеціаліст-еколог (експерт-еколог або фахівець екологічної інспекції), спеціаліст-криміналіст НПУ, працівник ДСНС, спеціаліст-вибухотехнік, оператор наземних засобів керування БпЛА, кінолог, інші, а саме серед інших опитані респонденти зазначали: представника лісокористувача як спеціаліста в галузі лісового господарства, працівників лісових господарств, інженера-геодезиста. Крім цього, на питання про спільну участь з іншими спеціалістами під час огляду місця подія в межах розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу респонденти дали такі відповіді: зі спеціалістом-криміналістом НПУ; пожежотехніком; працівником лісового господарства; вибухотехніком; спеціалістом-екологом (працівником Державної екологічної інспекції); судовим експертом-екологом; біологом.

Мировська А.В.: У чому проявляється участь спеціаліста при попередньому дослідженні слідів у випадку огляду місця вчинення знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу?

Відповідь: Дякую за запитання. Щодо попереднього дослідження слідів у випадку огляду місця вчинення знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу спеціаліст: попередньо встановлює характер та обсяг забруднення флори або загрозу шкідливих наслідків від пожежі; виявляє та досліджує сліди особи (рук, ніг), взуття, знаряддя, інструменти, вибухові й запалювальні пристрої, сліди легкозаймистих речовин, каністри, пачки від цигарок тощо; виявляє інші речовини, матеріали, предмети, що використовували під час знищення або пошкодження флори; за результатами взаємодії з іншими учасниками ОМП консультує слідчого щодо орієнтовних розмірів завданих флорі й фауні збитків кримінальним правопорушенням.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається рецензентам.

Кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. Процес розбудови та зміцнення України як демократичної, правової держави, що орієнтується на високі європейські стандарти, в нинішніх реаліях правового режиму воєнного стану набуває особливого значення. Це вимагає створення не просто стабільної, а надзвичайно адаптивної та ефективної системи протидії актуальним безпековим викликам. Ключовим пріоритетом при цьому залишається розробка таких державних механізмів, які б гарантували безумовне дотримання фундаментальних прав і свобод людини. Навіть у критичних умовах держава має забезпечувати баланс між національною

безпекою та захистом інтересів як окремого громадянина, так і суспільства в цілому. Передусім, це стосується захисту екології держави в сучасним умовам активних військових дій. Звернення Губенком І.В. до дослідження проблем використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження флори як складника екосистеми України, має як теоретичне так і практичне значення, характеризується науковою новизною і напрацюванням криміналістичних рекомендацій з відповідної правозастосовної діяльності.

Так, сформовані дисертантом завдання розкривають сутність теми дисертаційної праці. Основні результати досліджень достатньою мірою обґрунтовані, їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним є уміння автора обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Все це дає підстави вважати, що мета дослідження досягнута, а його завдання реалізовані.

Слід відзначити сумлінне використання здобувачем різнопланової джерельної бази, яка стосується проблематики дослідження. Губенко І.В. використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, просту і зрозумілу мову викладу матеріалу, що вказує на вдало обрану власну методику дослідження та раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Все наведене вище свідчить про те, що дисертаційне дослідження є завершеним, виконане самостійно та відповідає вимогам, які висуваються для такого виду наукових праць.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Губенка Івана Володимировича на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», подане на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М. Наразі в Україні активно тривають процеси європейської інтеграції, що супроводжуються вдосконаленням законодавства, відповідно, актуальність теми дослідження обумовлена стрімким зростанням кількості екологічних злочинів, зокрема внаслідок техногенних катастроф, незаконних порубок та збройної агресії, що спричиняє катастрофічні наслідки для екосистем. Специфіка об'єктів рослинного світу вимагає від слідчого не лише знань кримінального процесу, а й залучення фахівців вузького профілю – біологів, екологів, судових експертів – для точної фіксації збитків, ідентифікації пошкодженої флори та встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями зловмисника та загибеллю рослин. Відсутність єдиної методики залучення таких експертів та складність оцінки шкоди, що часто має відкладений у часі характер, роблять вдосконалення правових та тактичних засад використання спеціальних знань

критично важливим для забезпечення невідворотності покарання за екоцид та інші злочини проти довкілля.

Відповідно до статистичних даних, які навидить дисертант у роботі, посилаючись на статистику Офісу Генерального прокурора, в Україні результати досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 245 КК України за період 2019–2025 роки засвідчує середній показник – біля 30 % вручення особам повідомлень про підозру. Інші кримінальні провадження закриваються на досудовому розслідуванні, як правило, на підставі ч. 1 ст. 284 КПК України. Також, актуальність теми підтверджують результати проведеного дисертантом опитування слідчих, які зазначили про наявність складнощів під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: проблеми організаційного характеру (відсутність належної взаємодії між слідчими й інспекторами екоінспекцій, спеціалістами, експертами) – (50,0 %), у призначенні і проведенні судових експертиз (42,7 %), отримання інформаційно-довідкових даних (32,4 %), відсутність окремої криміналістичної методики (25,0 %). Наведені дисертантом статистичні дані дають підстави констатувати актуальність дослідження такої криміналістичної проблематики, як використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Враховуючи викладене, можливо дійти висновку, що дисертаційне дослідження Губенка Івана Володимировича є актуальним та присвячене вирішенню наукового завдання щодо розробки теоретико-правових і прикладних шляхів реалізації правоохоронними органами окремих повноважень, виконання завдань практико-прикладного спрямування.

Зокрема, в роботі автором:

здійснено комплексний підхід до визначення видів спеціальних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, з огляду на поєднання здобутої освіти й отриманої експертної спеціальності різними фахівцями;

запропоновано перелік спеціалістів, яких необхідно залучати до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, встановлено підстави й особливості їх виклику (залучення) до розслідування, зміст діяльності в процесуальній дії та документи, які вони складають за результатами участі в слідчому заході;

згруповано питання, вирішувані пожежно-технічною та інженерно-екологічною експертизами під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу залежно від різних критеріїв;

окреслено переваги й можливості призначення та проведення в кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, комплексних судових експертиз, що надає можливість оптимально поєднати спеціальні знання судових експертів різних спеціальностей для реалізації завдань дослідження, забезпечити дотримання розумних строків кримінального провадження, економію задіяних процесуальних ресурсів та ін.

Основні положення дисертації опубліковано у десяти наукових працях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, одна – в іноземному науковому журналі, п'ять тез наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями Губенка І.В., вважаю, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є обґрунтованими, об'єктивними та достовірними.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Загалом, дисертація Губенка Івана Володимировича на тему: «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є самостійно виконаним дисертаційним дослідженням, може бути рекомендована до подання у разову спеціалізовану вчену раду для захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор юридичних наук, професор Тарасенко О.С.; доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; доктор юридичних наук, професор Кулик О.Г.; доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.; кандидат юридичних наук, професор Мироська А.В.; кандидат юридичних наук, доцент Патик Л.Л.

Губенко І.В. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження щодо дисертації Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу»

Дисертація Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Унаслідок повномасштабного воєнного вторгнення на територію України російської армії екологічна ситуація в державі значно погіршилася. Зокрема, через постійні ракетно-бомбові й артилерійські обстріли знищуються біогеоценози, токсичні речовини потрапляють в атмосферне повітря, ґрунт і воду. З початком російсько-української війни наша держава втратила понад 3 тис. га лісу, ще 35

тис. га пошкоджено. Нинішня складна екологічна ситуація зумовлена насамперед збільшенням кількості злочинів проти довкілля та їх тривалим інкубаційним періодом. Пріоритетним напрямом у сфері охорони довкілля є вдосконалення діяльності правоохоронних органів і забезпечення практичних працівників криміналістичними засобами, прийомами й методами, спеціально призначеними для виконання завдань з виявлення, розслідування екологічних злочинів і запобігання їм. Кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля передбачено в розділі VIII КК України, одним з яких є знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Аналіз статистичних даних про результати досудового розслідування кримінальних правопорушень за ст. 245 КК України за період 2019–2025 років засвідчує середній показник – близько 30 % вручення особам повідомлень про підозру. Інші кримінальні провадження закривають на досудовому розслідуванні, переважно на підставі ч. 1 ст. 284 КПК України. Опитані слідчі зазначили про наявність складнощів під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, серед яких: проблеми організаційного характеру (відсутність належної взаємодії між слідчими й інспекторами екоінспекцій, спеціалістами, експертами) – (50,0 %), щодо призначення та проведення судових експертиз (42,7 %), отримання інформаційно-довідкових даних (32,4 %), а також брак окремої криміналістичної методики (25,0 %). Ці чинники зумовлюють необхідність й окреслюють конкретні напрями вдосконалення слідчої діяльності з розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Тому розроблення теоретико-методологічних засад використання спеціальних знань під час розслідування злочину, передбаченого ст. 245 КК України, доцільно поширити на інші кримінальні правопорушення, унаслідок яких спричиняють шкоду довкіллю, включно з бойовими діями на території нашої держави.

Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень розглядали такі українські науковці: Ю. П. Аленін, В. В. Арешонков, В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, А. В. Іщенко, В. В. Коваленко, О. Н. Колесніченко, В. А. Колесник, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, О. І. Мотлях, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Д. Б. Сергєєва, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Р. Л. Степанюк, І. В. Пиріг, І. А. Петрова, М. А. Погорецький, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалова, В. Г. Хахановський, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, В. В. Юсупов та ін.

Протидію кримінальним правопорушенням проти довкілля, зокрема за допомогою залучення спеціальних знань різних фахівців, безпосередньо досліджували Л. М. Бабайлова, А. І. Виноградова, Б. Б. Індиченко, С. О. Книженко, Л. Ю. Крігер, С. І. Марко, О. В. Одерій, С. В. Татаренко, О. С. Тарасенко, Я. М. Толочко, Ю. М. Туровець та ін.

Переважна більшість дисертаційних досліджень стосувалися розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, здійснення

прокурором процесуального керівництва на досудовому розслідуванні. Серед захищених дисертацій питання використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля або окремих їх видів розглянуто крізь призму застосованих форм (процесуальних і непроцесуальних), видів спеціальних знань – у галузях техніки й екології; акцентовано на використанні екологічних знань і проведенні екологічної експертизи (для встановлення розміру заподіяної шкоди навколишньому природному середовищу); взаємодії слідчих підрозділів з органами державного нагляду (контролю) та державними спеціалізованими установами у сфері охорони навколишнього природного середовища (з них у кримінальне провадження можуть залучати спеціалістів), створення спеціалізованих СОГ для розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля; видів судових експертиз: екологічної, хімічної, технічної, біологічної, ґрунтознавчої, криміналістичної тощо. Водночас в Україні не виконано жодної монографічної роботи з комплексним розглядом питань використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Специфіка знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу потребує окремого розгляду питань використання спеціальних знань у цій категорії кримінальних проваджень. Зокрема, у кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, проводять низку судових експертиз, які належать до різних класів (криміналістичні, інженерно-технічні, економічні тощо), у слідчих постає потреба у класифікації цих досліджень із пропонуванням груп питань, які вони вирішують, а також роз'ясненні підстав, умов і порядку призначення комплексних судових експертиз. Зазначені вище чинники обумовлюють актуальність, теоретичну і практичну значущість теми дисертаційного дослідження.

Мета дисертації полягає в розробленні наукових засад і криміналістичних рекомендацій щодо використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Поставлена мета зумовила необхідність реалізації таких *завдань*:

окреслити стан наукових досліджень питань використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

встановити теоретико-правові засади нормативного забезпечення використання слідчим спеціальних і професійних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

визначити види та зміст спеціальних знань під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 245 КК України;

розглянути організаційно-процесуальні аспекти використання слідчим різних видів спеціальних знань у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України;

дослідити процедуру залучення спеціалістів до слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

з'ясувати зміст діяльності спеціаліста під час його участі під час проведення огляду, допиту, отримання зразків для експертизи, слідчого

експерименту, пред'явлення для впізнання, обшуку, освідчування в межах розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

виокремити типові судові експертизи, які проводять у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України;

проаналізувати процес призначення та проведення судових експертиз під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, запропонувати рекомендації з удосконалення судово-експертного забезпечення розслідування відповідних кримінальних правопорушень.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також правовідносини, які виникають у кримінальному провадженні щодо знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу

Предметом дослідження є використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Методи дослідження обрано відповідно до поставленої мети й завдань дослідження, його об'єкта та предмета. Методологічною основою є діалектичний метод пізнання соціальних явищ і процесів. Під час дослідження використано: *історико-правовий метод*, який надав можливість дослідити генезу нормативно-правової регламентації (підрозділ 1.1); *формально-юридичний* – під час вивчення положень законодавства (розділ 1); *формально-логічний* та *логіко-семантичний* – для уточнення та поглиблення розуміння понятійно-категоріального апарату (розділи 1–3); *логіко-нормативний* – для формулювання та обґрунтування змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства за напрямом дослідження (розділи 1–3). За допомогою *порівняльно-правового методу* здійснено аналіз норм законодавства України щодо залучення спеціаліста й судового експерта до розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу (підрозділи 1.3, 2.1, розділ 3). Метод *системно-структурного аналізу* дав змогу визначити типові види судових експертиз, що проводять у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України (підрозділ 1.2, розділ 3). Використано також *соціологічний метод (анкетування)* – для з'ясування думки практичних працівників щодо проблем дисертаційного дослідження (розділи 1–3) і *статистичний* – для підкріплення певних тверджень статистичними даними (розділи 1–3).

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять статистичні матеріали про рівень кримінальної протиправності проти довкілля, узагальнені результати вивчення 120 архівних кримінальних проваджень, розпочатих за ст. 245 КК України за період 2019–2025 років; зведені дані анкетування 104 слідчих Національної поліції, 160 спеціалістів і 95 судових експертів з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Черкаської, Чернівецької областей та м. Києва; статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу

Генерального прокурора, Державної екологічної інспекції України, Державної судової адміністрації України за 2019–2025 роки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому розроблено наукові засади й удосконалено криміналістичні рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. У дослідженні сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема:

вперше:

здійснено комплексний підхід до визначення видів спеціальних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, з огляду на поєднання здобутої освіти й отриманої експертної спеціальності фахівцями: екологічні, пожежно-технічні, вибухотехнічні, біологічні, криміналістичні (слідознавчі), ґрунтознавчі, економічні;

запропоновано перелік спеціалістів, яких необхідно залучати до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, встановлено підстави й особливості їх виклику (залучення) до розслідування, зміст діяльності в процесуальній дії та документи, які вони складають за результатами участі в слідчому заході;

згруповано питання, вирішувані пожежно-технічною та інженерно-екологічною експертизами під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу залежно від: ідентифікаційного, класифікаційного або діагностичного завдань; встановлення причинового зв'язку між діянням, особами та шкодою, завданою об'єктам рослинного світу; встановленням, оцінюванням і розрахунком розміру матеріальних збитків, спричинених довікільлю;

окреслено переваги й можливості призначення та проведення в кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, комплексних судових експертиз: еколого-біологічної, еколого-економічної, пожежно-технічної і вибухотехнічної, вибухотехнічної та матеріалознавчої, пожежно-технічної та екологічної, трасолого-ґрунтознавчої, біолого-ґрунтознавчої експертиз, що надає можливість оптимально поєднати спеціальні знання судових експертів різних спеціальностей для реалізації завдань дослідження, забезпечити дотримання розумних строків кримінального провадження, економію задіяних процесуальних ресурсів;

удосконалено:

положення про підготовку спеціалістами письмових довідок, висновків й інших документів за результатами попереднього дослідження слідів знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу на місці події залежно від сфери їх спеціальних знань: спеціаліст-пожежотехнік викладає в довідці й акті дані про причини виникнення пожежі на ділянці рослинності; спеціаліст-еколог у висновку визначає розмір заподіяної екологічної шкоди довікільлю;

процес пропозиції щодо конкретних спеціалістів (екологів, пожежотехніків, біологів), яких залучають до отримання порівняльних зразків для експертизи під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів

рослинного світу, шляхом формування підстав для їх залучення та визначення змісту діяльності спеціалістів-криміналістів, екологів, ботаніків, біологів;

організаційні засади призначення криміналістичних експертиз у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України, за допомогою окреслення предмета експертизи, об'єктів дослідження, експертного завдання, переліку вирішуваних питань щодо встановлення різних обставин знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

дістало подальший розвиток:

аналіз і визначення напрямів наукових досліджень питань використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

класифікація нормативно-правових актів і документів правозастосовної практики, що є основою професійних знань слідчого, який спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля;

пропозиції з удосконалення порядку залучення спеціаліста-еколога до участі в огляді місця події, отриманні зразків для експертизи та в інших слідчих (розшукових) діях шляхом можливості прокурора, слідчого за належної взаємодії отримувати в порядку ст. 93 КПК України зразки проб або інші об'єкти рослинного світу, самостійно вилучені інспекторами екологічних інспекцій у межах заходів державного нагляду (контролю);

перелік типових видів судових експертиз, які проводять під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: інженерно-технічні (пожежно-технічна, інженерно-екологічна); криміналістичні; біологічні; ґрунтознавчі; економічні, а також їх комплексне поєднання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

– *науково-дослідній сфері* – під час підготовки монографій, наукових статей і тез доповідей на конференціях, планування наукових досліджень за напрямом судово-експертного та криміналістичного забезпечення кримінального провадження, методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля (акт Національної академії внутрішніх справ від 02.01.2026 № 6-нд);

– *практичній діяльності* – під час проведення занять у системі службової підготовки, а також проведення нарад, семінарів; викладені пропозиції можуть бути корисними під час розслідування кримінальних правопорушень (акт Головного слідчого управління НПУ від 24 грудня 2025 року № 124562-2025; акт Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 6 січня 2025 року);

– *освітньому процесі* – для підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», а також під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 2 січня 2026 року № 5-оп).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно, усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень здобувача. У науковій статті «Тактичні аспекти участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», опублікованій у співавторстві, частка дисертанта становить 50 %. У науковій статті «Forensic Expertise in Determining Damage to Plant Life Caused During Armed Conflicts: Legal Brief on the Case of the Russian-Ukrainian War», опублікованій у співавторстві, частка дисертанта становить 40 %. Ідеї та розробки, що належать співавторам публікацій, у дисертації не використано.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, обговорено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів: «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (Київ, 21 грудня 2023 року); «Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України» (Київ, 27 жовтня 2023 року); «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану» (Київ, 3 липня 2024 року); «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану» (Київ, 28 листопада 2025 року); Актуальні питання експертного забезпечення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції: сучасний стан та перспективи розвитку (Харків–Київ, 25 лютого 2026 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – в іноземному журналі, а також п'ять тез виступів у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та круглого столу, зокрема:

1. Губенко І. В. Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності щодо сортів рослин: нормативно-правове забезпечення. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2023. № 17. С. 10–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-1196.17.2023.10-16>

2. Губенко І. В. Пожежно-технічна експертиза під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 88, ч. 3. С. 236–241. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.35>

3. Губенко І. В. Залучення спеціаліста до огляду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 91, ч. 4. С. 267–272. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.37>

4. Губенко І. В., Юсупов В. В. Тактичні аспекти участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2026. Вип. 1. С. 240–243. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2026-1/52>

5. Yusupov V., Hubenko I., Kisil N., Yusupova K., Cherniavska O. Forensic Expertise in Determining Damage to Plant Life Caused During Armed Conflicts: Legal Brief on the Case of the Russian-Ukrainian War. *Grassroots Journal of*

6. Губенко І. В. Сорти рослин як об'єкти судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21 груд. 2023 р.). Київ, 2023. С. 156–160.

7. Губенко І. В. Особливості судової експертизи у сфері інтелектуальної власності щодо сорту рослин у кримінальних провадженнях. *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України* : матеріали круглого столу, присвяч. 40-річчю кафедри кримінального процесу (Київ, 27 жовт. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 218–221.

8. Губенко І. В. Судові експертизи під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 3 лип. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 446–451.

9. Губенко І. В. Окремі питання інженерно-екологічної експертизи в кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану* : матеріали XIV міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 28 листоп. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 345–349.

10. Губенко І. В. Судова експертиза в розмежуванні адміністративної і кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Актуальні питання експертного забезпечення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції: сучасний стан та перспективи розвитку* (Харків – Київ, 25 лют. 2026 р.). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2026. С. 127–129.

Характеристика особистості здобувача. Губенко Іван Володимирович, 1992 року народження. Має дві вищі освіти: економічну – у 2014 році закінчив Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, здобувши освітній ступінь магістра за спеціальністю «Міжнародна економіка»; юридичну – у 2018 році закінчив Університет економіки та права «КРОК», здобувши освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст» за спеціальністю «Правознавство».

З 2017 року працював директором ТОВ «ЗОЛОТЕ ЯДРО», за напрямом розвитку сільськогосподарської діяльності.

З 2022 по теперішній час – аспірант денної форми навчання відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури по науково-дослідній лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту НАВС.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу».

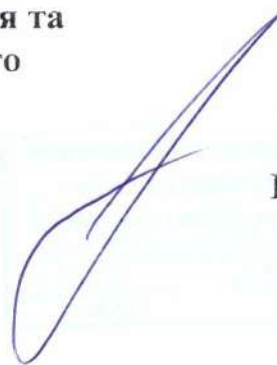
2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Губенка Івана Володимировича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Губенка Івана Володимировича «Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 18, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий –

**т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії
з проблем криміналістичного забезпечення та
судової експертології навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук**

Ігор ЄФІМЕНКО